

Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Kabul ve Sosyal Duygusal Beceri Algısı Düzeylerinin Belirlenmesi

Tuğba SİVRİKAYA^a

Yükleme: 04.04.2022; Kabul: 20.06.2022; Yayınlanma: 30.07.2022

DOI: 10.30855/gjes.2022.08.02.003

Anahtar Kelimeler:

Sosyal kabul,
Sosyal duygusal beceri algısı,
Özel gereksinimli birey,
Kaynaştırma eğitimi

Keywords:

Social acceptance,
Perception of social-
emotional skills,
Individual with special
needs,
Inclusive education

ÖZET

Bu araştırmada, 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabulünün ve sosyal duygusal beceri algısının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Düzce ilinde 4 ve 5. sınıflara devam eden 1006 öğrenci katılmıştır. Araştırma genel tarama modeli ile desenlenmiştir. Veriler, Google Formlar üzerinde oluşturulan Sosyal Kabul Ölçeği, Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği ve demografik bilgi formlarının okullara dijital yolla gönderilmesiyle toplanmıştır. Veri analizinde dağılımın normal olmadığı ve grup sayısının iki olduğu durumlarda Mann-Whitney U Testi, grup sayısının ikiden fazla olduğu durumlarda Kruskal Wallis H-Testi uygulanmıştır. Ölçek puanlarının korelasyon incelemesinde Spearman Brown sıra farkları korelasyon tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal kabul ve sosyal duygusal beceri algısı düzeylerinin yüksek olduğu, aralarında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyete, buldukları sınıfa ve annenin eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken, babanın eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeylerinde anlamlı fark tespit edilmiştir. Ailesinde engelli birey olanların sosyal kabul düzeyleri ise olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal kabul ve sosyal duygusal beceri algısı düzeylerinin artırılmasına yönelik psikoeğitim programlarının hazırlanması, babaların aile eğitim çalışmalarına katılımının teşvik edilmesi ve okullarda engellilere yönelik farkındalık çalışmalarının yürütülmesi yönünde önerilerde bulunulmuştur.

a, Bolu Abant İzzet Baysal
Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Bolu, Türkiye
Orcid: 0000-0003-0707-1023
tugba.sivrikaya@ibu.edu.tr

Determination of the Levels of Social Acceptance and Perception of Social-Emotional Skills of Fourth and Fifth Grade Students

ABSTRACT

This study aims to examine the social acceptance and perception of social-emotional skills of 4th and 5th-grade students. 1006 students who attend 4th and 5th grades in Düzce in the 2021-2022 academic year participated in the research. This research is designed with a relational screening model. The data were collected by digitally sending the Social Acceptance Scale, Social-Emotional Skills Perception Scale, and demographic information forms created on Google Forms to schools. In data analysis, the Mann-Whitney U test was used in cases when the distribution was not normal, and the number of groups was two, and the Kruskal Wallis H-Test was used in cases when there were more than two. Spearman Brown rank-order correlation coefficient was used in the correlation analysis of scale scores. As a result of the research, the student's social acceptance and social-emotional skill perception levels were found high, and there was a moderate positive relationship between them. While there was no significant difference between the social acceptance levels of the students according to their gender, class, and mother's education level; a significant difference was found between the social acceptance levels according to the father's education level. Social acceptance levels of those with a disabled person in their family were higher than those who do not. Preparation of psychoeducation programs, encouraging fathers to participate in family education activities, and awareness activities for the disabled in schools are suggested to increase social acceptance and social-emotional skills of students.

GİRİŞ

Tüm çocuklar fiziksel özellikleri ve öğrenme kabiliyetleri yönünden birbirinden farklılıklar gösterir. Ancak bu farklılıklar, her zaman çok fazla değildir. Dolayısıyla, normal şartlar altında genel eğitim hizmetlerinden yararlanmada büyük problemlerle karşılaşmazlar. Bununla birlikte, özel gereksinimli çocukların kimisinin fiziksel özellikleri ya da öğrenme kabiliyetleri, bu çocukların eğitiminde, genel eğitimden farklı olarak bireyselleştirilmiş eğitim programlarının yürütülmesini gerektirir (Ataman, 2003).

Özel gereksinimli bireyler kavramı, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de (1997) özel eğitim gerektiren birey başlığı altında yer almakta ve "bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşlılarından beklenen düzeyden anlamlı ölçüde farklılık gösteren birey" şeklinde tanımlanmaktadır. Özel eğitim, ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere verilen, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşam becerilerini en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerini ifade etmektedir.

Yetersizlikleri olan bireylerin en az kısıtlayıcı ortamlarda eğitim almasının temel alındığı kaynaştırma eğitimi, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2018) özel gereksinimli bireylerin genel eğitimin tüm kademelerinde diğer bireylerle etkileşim içinde oldukları ve eğitsel hedeflerine ulaşmaları için destek eğitim sunularak, akranlarıyla birlikte aldıkları eğitim şeklinde açıklanmıştır. Kaynaştırma eğitimi, yetersizliği olan öğrencilerin genel eğitim ortamlarına bütünüyle katılmasını gerektirmekte ve eğitimlerinin yetersizliklerine değil yeteneklerine dayalı olması felsefesini temel almaktadır. Kaynaştırma, öğrencilerin tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıfta yerleştirilmesi olan fiziksel kaynaştırmayı, öğrencilerin akranlarıyla ve yetişkinlerle ilişkilerinin desteklenmesi amacı taşıyan sosyal kaynaştırmayı ve önceden belirlenmiş müfredat standartlarına göre değil, öğrencilerin gereksinimlerine dayalı olarak öğretim yapılmasını ifade eden eğitimsel kaynaştırmayı içermektedir (Eripek, 2007).

Kaynaştırmanın başarısı, büyük ölçüde özel gereksinimli öğrencinin akranları tarafından kabul edilmesi ve kendini sınıfın bir üyesi olarak hissetmesine bağlıdır (Vuran, 2007). Sucuoğlu (2006), kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerdeki sınırlılıklarının düşük akademik beceriler ve davranış problemleriyle birleşmesi halinde sosyal kabulü olumsuz etkileyerek bu öğrencilerin akranları ile olan farklılıklarını daha belirgin hale getirdiğini belirtmektedir. Öğrenciler arasındaki farklılıklar sosyal kabulün düşük olmasına ve hatta akran reddine yol açabilmektedir. Yetersizliği olan öğrenciler, yetersizliği olmayan öğrencilere göre çok daha fazla akran zorbalığı yaşamaktadırlar (Sarı ve Pürsün, 2019).

Sosyal kabul, bireyin bir grubun üyesi olarak, bir etkinliğe katılımının kabul edilmesi veya çocuğa karşı diğerlerinden gelen olumlu tepkiler şeklinde ifade edilmektedir (Kurlock, 1978; Akt., Civelek, 1990). Tipik gelişim gösteren bireylerin, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının olumlu olması ve onları diğer insanlardan farklı görmemeleri, sosyal kabul anlamına gelmektedir (Özyürek, 2016).

Sosyal-duygusal gelişim ise, çocuğun kendini ifade edebilmesi, duygularını düzenleyebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle uyum içinde olabilmesidir (Saarni, 1999). Sosyal-duygusal beceriler, bir anlamda bir kişinin sosyal durumlarda performansını tam

olarak sergilemesini sağlayan yeterliklerdir. Bu yeterliklere sahip olmak ve bu becerileri uygulamak, sözel ve sözel olmayan bir takım davranışlara sahip olmayı gerektirmektedir (Elksnin ve Elksnin, 2006; Akt. Baydan, 2010)

Ergenlik döneminin henüz başında olan ve yaklaşık 11-12 yaşlarında olan 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal gelişimleri ile özel gereksinimli bireyleri sosyal kabul düzeylerini değerlendirirken, bu öğrencilerin gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Piaget'nin Bilişsel Evre Kuramına göre, formel işlemler dönemi olarak adlandırılan ve kabaca 11-15 yaş arasını kapsayan gelişim döneminde ergenler, kendilerinin ve başkalarının düşünceleri hakkında düşünürler. Erikson'un tanımladığı psikososyal evreler içerisinde 5'inci evre olan Kimlik ve Benimsemeye Karşı Rol Karmaşası da yine ergenlik dönemine karşılık gelmektedir. Erikson'un psikososyal kuramına göre, bu dönemde gençler gerçek benlerini akran grupları, kulüpler vb. aracılığıyla aramaktadır. Bu gruplar kişiye yeni rolleri deneme olanağı tanır. Toplumun ideolojisi, bu evrenin sosyal düzendeki karşılığı, rol alma oyununa, hangi rollerin toplum tarafından itibar gördüğünü aktararak yol gösterir. Sosyal öğrenme kuramı ise, temel odağını, toplumun çocuklara o toplumun ideal yetişkinleri gibi davranmayı öğretmeye giriştiği sosyalleşme süreci olarak belirler. Geleneksel sosyal öğrenme kuramına göre, davranış değişikliğinin büyük ölçüde deneyimle gerçekleştiğine inanılırken; modern sosyal öğrenme kuramcıları, çocukların davranışlarıyla sosyal çevrelerini değiştirebileceğine ilişkin kanıtlar ortaya koymuşlardır (Miller, 2017). Gelişim kuramları açısından bakıldığında ergenlik döneminin hemen başındaki çocukların, sosyal duygusal gelişimindeki büyük potansiyelleri sayesinde özel gereksinimli öğrencilerin sosyal kabulünde önemli rol oynayabilecekleri düşünülmektedir.

Ergenlik dönemindeki öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabulü ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, sosyal kabulün sosyal duygusal beceriler ile ilişkisinin araştırıldığı (Aktaş ve Küçükler, 2002; Fırat ve Koyuncu, 2019; Kabasakal ve Emiroğlu, 2020; Odom, Zercher, Marquart, Sandall ve Brown, 2006) veya sosyal kabulün diğer bazı değişkenlerle ilişkisine bakıldığı çalışmaların (Aktan ve diğerleri, 2019; Martinez ve Carspecken, 2007; Schwab, Huber ve Gebhardt, 2016; Tezel Şahin ve Özbey, 2007) yapıldığı görülmektedir.

Alan yazında sosyal kabul ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, sosyal kabul kavramının ergenlik döneminin başında çokça ele alınan bir konu olduğu ve sosyal duygusal gelişimi hedef alarak hazırlanan eğitim programlarının kaynaştırma ortamlarında etkili sonuçlar doğurduğu görülmektedir (Aktaş ve Küçükler, 2002; Odom ve diğerleri, 2006; Schwab ve diğerleri, 2016)). Özel gereksinimli öğrencilerin yaşadığı güçlüklerin başında yaşlıları tarafından dışlanma ve zorbalığa maruz kalma gibi problemler gelmektedir (Aktan ve diğerleri, 2019; Aktaş ve Küçükler, 2002). Yaşlılarıyla aynı düzeyde gelişim sergileyen öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabul düzeyleri ile sosyal duygusal beceri algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesinin ve buna uygun müdahale programlarının geliştirilmesinin, özel gereksinimli öğrencilerin toplumsal hayattaki varlıklarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylelikle Eripek (2007) tarafından tanımlanan ve özel gereksinimli öğrencilerin yaşlılarıyla ve yetişkinlerle ilişkilerinin desteklenmesi anlamına gelen sosyal kaynaştırmanın başarıya ulaşabileceği

öngörülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabulü ile sosyal duygusal beceri algısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve sosyal kabulün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda şu alt amaçlar incelenmiştir:

- 1) 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul ve sosyal duygusal beceri algısı düzeyleri nedir?
- 2) 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul ve sosyal duygusal beceri algısı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- 3) 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, buldukları sınıf, anne ve babanın eğitim düzeyi ile ailede ve çevrede engelli birey olma durumuna göre sosyal kabul düzeyleri arasında fark var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma genel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modelleri, çok sayıda öğeden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da evrenden alınan bir örnek üzerinde yapılan tarama yöntemleridir (Karasar, 2002).

Veriler Kasım 2021-Şubat 2022 ayları arasında, Google Forms üzerinde oluşturulan Sosyal Kabul Ölçeği, Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği ve demografik bilgi formlarının okullara dijital yolla gönderilmesiyle toplanmıştır.

Örnekleme

Araştırmanın örneklemini kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle ulaşılan ve 2021-2022 eğitim öğretim yılında Düzce ilindeki okullarda 4 ve 5. sınıfa giden 1006 öğrenci oluşturmaktadır.

Kolay ulaşılabilir örnekleme, bir diğer adıyla kazara örnekleme, araştırmanın hedef kitlesinin, kolay ulaşılabilirlik, belirli bir zamanda uygunluk ya da gönüllülük gibi ölçütleri karşıladığı, olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden biridir (Etikan, Musa ve Alkassim, 2016). Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	N	%
Sınıf Düzeyi	4. Sınıf	511	50,8
	5. Sınıf	495	49,2
	9	339	33,7
	10	497	49,4
Yaş	11	159	15,8
	12	11	1,1

Tablo 1.*Devam*

Cinsiyet	Kız	553	55
	Erkek	453	45
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	109	10,8
	2-3 kardeş	795	79
	4-5 kardeş	89	9,7
	6 kardeş ve fazlası	4	0,4
	Okuryazar değil	21	2,1
Annenin Eğitim Düzeyi	Okuryazar	37	3,7
	İlkokul	291	28,9
	Ortaokul	198	19,7
	Lise	294	29,2
	Üniversite	165	16,4
	Okuryazar değil	10	1
Babanın Eğitim Düzeyi	Okuryazar	36	3,6
	İlkokul	227	22,6
	Ortaokul	195	19,4
	Lise	322	32
	Üniversite	216	21,5
Ailede Engelli Birey Olma Durumu	Var	61	6,1
	Yok	945	93,9
Çevrede Engelli Birey Olma Durumu	Var	239	23,8
	Yok	767	76,2

Araştırmaya katılan öğrencilerin 511'i 4'üncü sınıfa (%50,8), 495'i 5'inci sınıfa (%49,2) devam etmektedir. Öğrencilerin 553'ü kız (%55), 453'ü erkektir (%45). Öğrencilerin 109'u tek çocuk (%10,8), 795'i 2-3 kardeş (%79), 89'u 4-5 kardeş (%9,7), 4'ü ise 6 kardeş ve fazlasıdır (%0,4). Öğrencilerin 21'inin annesinin eğitim durumu okuryazar değil (%2,1), 37'sinin okuryazar (%3,7), 291'inin ilkokul (%28,9), 198'inin ortaokul (%19,7), 294'ünün lise (%29,2) ve 165'inin üniversite (%16,4) şeklindedir. Öğrencilerin 10'unun babasının eğitim durumu okuryazar değil (%1), 36'sının okuryazar (%3,6), 227'sinin ilkokul (%22,6), 195'inin ortaokul (%19,4), 322'sinin lise (%32) ve 216'sının üniversite (%21,5) şeklindedir. Öğrencilerin 61'inin ailesinde engelli birey bulunurken (%6,1), 945'inin ailesinde bulunmamaktadır (%93,9). Öğrencilerin 239'unun çevresinde engelli birey bulunurken (%23,8), 767'sinin çevresinde engelli birey bulunmamaktadır (%76,2).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında Sosyal Kabul Ölçeği, Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği ve demografik bilgi formu olmak üzere üç tür veri toplama aracı kullanılmıştır.

Siperstein (1980) tarafından geliştirilen Sosyal Kabul Ölçeğinin Türkçe uyarlama çalışması Civelek (1990) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliği konusunda beş uzmanın görüşlerine başvurulmuş, uzman görüşlerine dayalı olarak aracın sosyal kabulü değerlendirmede kapsam geçerliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Beşli Likert tipinde 22

sorudan oluşan ölçeğin test tekrar test güvenilirliği .83 bulunmuştur.

Baydan (2010) tarafından, 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin gelişimsel özellikleri doğrultusunda geliştirilen Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeğinin ise yapı geçerliğinin açımlayıcı faktör analizi ile incelenmesi sonucunda; problem çözme becerileri, stresle başa çıkma becerileri, iletişim becerileri ve benlik saygısını arttıran beceriler olmak üzere 4 boyutta 21 maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .92; test tekrar test güvenilirliği .84 bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek minimum puan 21, maksimum puan ise 63'tür.

Demografik bilgi formu ile öğrencilerin cinsiyet, yaş, bulunduğu sınıf düzeyi, anne babanın eğitim durumu, ailesinde ve çevresinde engelli birey olma durumu gibi özellikleri sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Katılımcıların sosyal duygusal beceri algısı ile sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla yapılacak testlere karar verebilmek için basıklık ve çarpıklık değerleri ile ölçek ve alt ölçeklerin puanlarının normalliği grup büyüklüğünün 30'dan büyük olması durumunda uygulanan Kolmogorov-Smirnov Testi (Can, 2017) ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

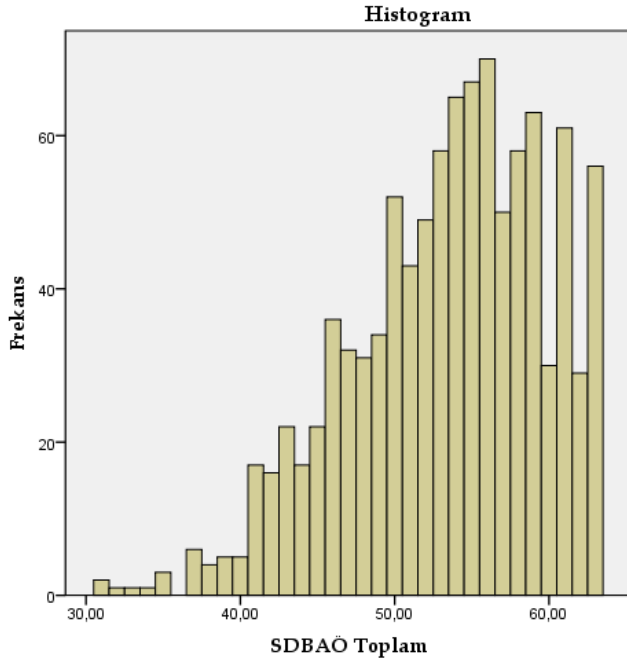
Kolmogorov Smirnov Testi

Ölçek	Kolmogorov-Smirnov Z	Basıklık	Çarpıklık	p
Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği (SDBAÖ)	,084	-0,42	-,592	000
Sosyal Kabul Ölçeği (SKÖ)	,091	-1,820	-1,102	000

Tablo 2' de görüldüğü gibi, SDBAÖ [(Z=0.084; basıklık=-0.42; çarpıklık=-0.592); p=.000] ve SKÖ [(Z=0.091; basıklık=-1.820; çarpıklık=-1.102) p=.000] ile toplanan verilerde dağılımın normal olmadığı anlaşılmaktadır. Normal dağılım sergilemeyen veri dizilerinin, farklı dizilere dönüştürülerek normale yakın dağılım sergiler hale getirilmesi bir seçenek olarak önerilmektedir (Can, 2017). Negatif çarpıklıklar için önce her bir veri, en yüksek değerdeki veriye bir eklenerek elde edilen sabit sayıdan çıkarılarak pozitif çarpıklıkta bir dizi elde edilir ve ardından karekök ya da logaritma dönüşümü uygulanır (Büyüköztürk, 2002). Aşağıda Şekil 1'de verilen Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği (SDBAÖ) ve Şekil 2'de verilen Sosyal Kabul Ölçeği (SKÖ) histogram verilerine dayalı olarak, bu araştırmada elde edilen verilerin negatif çarpıklık gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna göre verilerde negatif çarpıklıklar için uygulanan veri dönüşüm işlemlerinden logaritma dönüşümü ve karekök işlemleri uygulanmıştır.

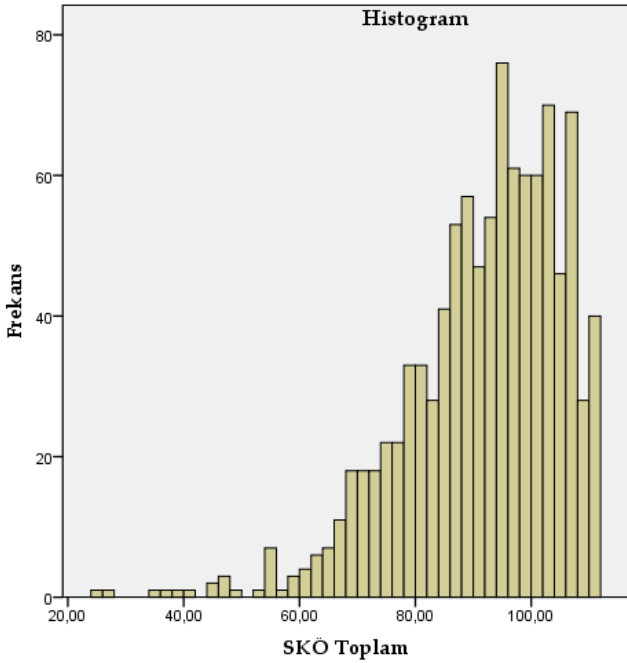
Şekil 1.

Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği (SDBAÖ) Histogram Verileri

Şekil 2.

Sosyal Kabul Ölçeği (SKÖ) Histogram Verileri

Logaritma dönüşümü işlemi sonrası uygulanan Kolmogorov-Smirnow Testi sonucu Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.*Logaritma Dönüşümü Sonrası Uygulanan Kolmogorov Smirnov Testi*

Ölçek	Kolmogorov-Smirnov Z	Basıklık	Çarpıklık	p
neg_log_SDBAÖ	,135	0,772	-1,054	000
neg_log_SKÖ	,112	1,389	-1,138	000

Tablo 3' te görüldüğü gibi, logaritma dönüşümü uygulanan SDBAÖ ile elde edilen verilerde [(Z=0.135; basıklık=-0.0772; çarpıklık=-1.054); p=.000] ve SKÖ ile elde edilen verilerde [(Z=0.112; basıklık=-1.389; çarpıklık=-1.138) p=.000] dağılımın normal olmadığı anlaşılmaktadır.

Logaritma dönüşümün ardından karekök işlemi uygulanmıştır. Karekök işlemi sonrası uygulanan Kolmogorov-Smirnow Testi sonucu tabloda verilmiştir.

Tablo 4.*Karekök İşlemi Sonrası Uygulanan Kolmogorov Smirnov Testi*

Ölçek	Kolmogorov-Smirnov Z	Basıklık	Çarpıklık	p
neg_karekök_SDBAÖ	,095	0,366	-755	000
neg_karekök_SKÖ	,100	4,144	-1,534	000

Tablo 4' te görüldüğü gibi, karekök işlemi sonucunda SDBAÖ ile elde edilen verilerde [(Z=0.095; basıklık=-0.366; çarpıklık=-755); p=.000] ve SKÖ ile elde edilen verilerde [(Z=0.100; basıklık=-4.144; çarpıklık=-1.534) p=.000] dağılımın normal olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, dağılımın normal olmadığı ve grup sayısının iki olduğu durumlarda Mann-Whitney U Testi, grup sayısının ikiden fazla olduğu durumlarda Kruskal Wallis H-Testi gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi .05 kabul edilmiştir.

Mann Whitney U testi ile elde edilen anlamlı farkın büyüklüğü hakkında yapılan etki büyüklüğü hesaplamasında [$r = Z/\sqrt{N}$] formülü kullanılmış (Field,2009) ve Cohen'in r değeri için işaret ettiği etki büyüklüğü aralıkları baz alınmıştır. Buna göre, r değerinin .10 düzeyinde küçük bir etkiye, .30 düzeyinde orta büyüklükte bir etkiye, .50 düzeyinde ise büyük bir etkiye işaret etmektedir (Cohen, 1988; Field, 2009).

Kruskal Wallis H-Testi ile elde edilen anlamlı farkın büyüklüğü hakkında yapılan etki büyüklüğü hesaplamasında [$\eta^2 = \chi^2 / (N-1)$] formülü kullanılmış (Green ve Salkind, 2005; Akt. Can, 2017) ve Cohen'in η^2 değeri için işaret ettiği etki büyüklüğü aralıkları baz alınmıştır. Buna göre, η^2 değeri için 0.01 düzeyinde küçük bir etkiye, 0.06 düzeyinde orta büyüklükte bir etkiye, 0.14 düzeyinde ise büyük bir etkiye işaret etmektedir (Ellis, 2010; Özçomak ve Çebi, 2017).

Öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı düzeyleri ile özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabul düzeyleri arasındaki ilişkiyi açıklamak için değişkenlerin sürekli bir dağılıma sahip olduğu, ancak en az birinin normal dağılım sergilemediği durumlarda kullanılan Spearman Brown sıra farkları korelasyon testi kullanılmıştır. Spearman Brown sıra farkları korelasyon tekniği ile normal dağılım şartlarını sağlamayan değişken değerleri sıralama

ölçeğinde işlenen değişkenlere dönüştürülerek parametrik olmayan bir yöntemle korelasyon katsayısı hesaplanmaktadır (Can, 2017).

Etik Kurul İzin Belgesi

Bu araştırma Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 29.11.2021 tarihinde 2021/11 sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

BULGULAR

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabulünün ve sosyal duygusal beceri algısının belirlenmesini hedefleyen bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

1. 4 ve 5. Sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal beceri algısı ile özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabul düzeyleri nedir?

Tablo 5.

Öğrencilerin SDBAÖ ve SKÖ'nden Aldıkları Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Ortalama ve Standart Sapması

Ölçek	\bar{X}	S
SDBAÖ	53,38	6,33
SKÖ	91,14	13,52

Tablo 5'e göre, SDBAÖ'nden alınan ortalama puan 53,38 bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek maksimum puanın 63, minimum puanın 21 olduğu göz önünde bulundurulunca, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ölçekten alınabilecek ortalama puanın üstünde olduğu ve sosyal duygusal beceri algısı düzeylerinin yüksek bulunduğu söylenebilir. SKÖ'nden alınan ortalama puan ise 91,14 bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 110, en düşük puanın 22 olduğu göz önünde bulundurulunca, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin puanlarının ölçekten alınabilecek ortalama puanın üstünde olduğu ve sosyal kabul düzeylerinin yüksek bulunduğu söylenebilir.

2. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeyleri ile sosyal duygusal beceri algısı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

Tablo 6.

Sosyal Duygusal Beceri Algısı İle Sosyal Kabul Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	SDBAÖ	SKÖ
SDBAÖ		,372**
SKÖ	,372**	

**p<0.01

Tablo 6'ya göre, öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı düzeyleri ile özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabul düzeylerindeki ilişkiye bakıldığında, Spearman Brown sıra farkları korelasyon katsayısı [$r=.372$ ($p<0.01$)] bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ile sosyal kabul düzeyleri arasında pozitif yönlü doğrusal ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı düzeyleri arttıkça, özel gereksinimli bireyleri sosyal kabul düzeyleri de artmıştır. Öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ile sosyal kabul düzeylerinin korelasyon katsayısı 0.70-0.30 arasında olduğundan orta düzeyde bir ilişki olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2011). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,14$) dikkate alındığında,

sosyal kabuldeki toplam varyansın %14'ünün sosyal duygusal beceri algısından kaynaklandığı söylenebilir.

3. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, buldukları sınıf, anne ve babanın eğitim düzeyi ile ailede ve çevrede engelli birey olma durumuna göre sosyal kabul düzeyleri arasında fark var mıdır?

a. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre sosyal kabulünün incelenmesi

Tablo 7.

4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	553	516,75	286765,50	117924,50	0,110
Erkek	453	487,32	220755,50		

Tablo 7'de görüldüğü gibi 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre Sosyal Kabul Ölçeği puanlarının Mann Whitney U testi sonucuna göre, öğrenciler arasında cinsiyete göre sosyal kabul düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ([U:117924,50] p=.110).

b. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin buldukları sınıfa göre sosyal kabulünün incelenmesi

Tablo 8.

4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Buldukları Sınıfa Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Dördüncü	511	515,08	263207,50	120553,50	0,199
Beşinci	495	491,54	243313,50		

Tablo 8'de görüldüğü gibi 4 ve 5. Sınıf öğrencilerinin buldukları sınıfa göre Sosyal Kabul Ölçeği puanlarının Mann Whitney U testinden elde edilen sonuca göre, 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ([U:120553,50] p=.199).

c. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin annenin eğitim durumuna göre sosyal kabulünün incelenmesi

Tablo 9.

4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Annenin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	Ki-Kare	p
Okuryazar değil	21	491,93	5	1,563	906
Okuryazar	37	488,66			
İlkokul	291	499,63			
Ortaokul	198	503,73			
Lise	294	496,04			
Üniversite	165	528,14			

Tablo 9'a göre 4 ve 5. Sınıf öğrencilerinin annenin eğitim durumuna göre sosyal kabul ölçeği puanlarının Kruskal Wallis H testinden elde edilen sonuca göre annenin eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeyinde anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir (χ^2

[sd=5, n=1006] =1,563, p<0,05).

d. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin babanın eğitim durumuna göre sosyal kabulünün incelenmesi

Tablo 10.

4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	Ki-Kare	p	Anlamlı Fark
A.Okuryazar değil	10	545,05	5	28,916	000	E-F, E-A, E-D, E-C,
B. Okuryazar	36	441,26				E-B, F-A, F-D, F-C,
C. İlkokul	227	468,18				F-B, D-C, D-B, C-B
D. Ortaokul	195	488,45				
E. Lise	322	572,63				
F. Üniversite	216	559,69				

Tablo 10'a göre 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin babanın eğitim durumuna göre Sosyal Kabul Ölçeği puanlarının Kruskal Wallis H testi sonucuna göre babanın eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeyinde anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (χ^2 [sd=5, n=1006] =28,916, p<0,05). Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında Sosyal Kabul Ölçeğinden en yüksek puanı babası lise mezunu olanların aldığı; bunu babası üniversite mezunu olanların, babası okuryazar olmayanların, babası ortaokul mezunu olanların, babası ilkokul mezunu olanların ve babası okuryazar olanların izlediği görülmektedir. Buna göre, babası lise mezunu olanların sosyal kabulünün en yüksek olduğu; bunu sırasıyla babası üniversite mezunu olanların, babası okuryazar olmayanların, babası ortaokul mezunu olanların, babası ilkokul mezunu olanların ve babası okuryazar olanların izlediği bulunmuştur.

e. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin ailede engelli birey olma durumuna göre sosyal kabulünün incelenmesi

Tablo 11.

4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Ailede Engelli Birey Olma Durumuna Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Engel	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Var	61	574,85	35066	24470	0,048
Yok	945	498,89	471455		

Tablo 11'de görüldüğü gibi 4 ve 5. Sınıf öğrencilerinin ailede engelli birey olma durumuna göre Sosyal Kabul Ölçeği puanlarının Mann Whitney U testi sonucuna göre, ailesinde engelli birey olan ve olmayan 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ([U:24470] p=.048). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ailesinde engelli birey olanların olmayanlara göre sosyal kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Anlamlı farkın büyüklüğü hakkında yapılan etki büyüklüğü incelemesine göre [$r = Z / \sqrt{N}$], $r = -1,980 / (\sqrt{1006})$ etki büyüklüğü $r = 0,06$ bulunmuştur. Buna göre, ailede engelli birey olma durumunun 4 ve 5. Sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeyleri üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

f. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin çevrede engelli birey olma durumuna göre sosyal kabulünün incelenmesi

Tablo 12.

4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevrede Engelli Birey Olma Durumuna Göre Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Engel	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Var	239	531,32	126985,50	85007,50	0,090
Yok	767	494,83	379535,50		

Tablo 12’de görüldüğü gibi 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin çevrede engelli birey olma durumuna göre SKÖ puanlarının Mann Whitney U testi sonucuna göre, çevresinde engelli birey olan ve olmayan 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabulü arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

4 ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul ve sosyal duygusal beceri algısı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuş olup iki değişken arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Aktaş ve Küçükler (2002) bilişsel ve duyuşsal odaklı etkinliklerin olduğu bir müdahale programının ilköğretim düzeyindeki öğrencilerinin bedensel engelli akranlarına yönelik sosyal kabul düzeyleri üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmada deney grubundaki 20 ortaokul öğrencisine uyguladıkları müdahale sonrasında fiziksel engelli bireylere yönelik sosyal kabulün arttığını bildirmiştir. Odom ve diğerleri (2006) bütünleştirme eğitimine tabi 80 okul öncesi öğrencisi ile yaptıkları karma yöntem bir araştırmada, sosyal kabul edilme oranı yüksek olan katılımcıların sosyal problem çözme ve duygu düzenleme gibi sosyal duygusal becerilerinin de yüksek olduğu bulunmuştur. Kabasakal ve Emiroğlu (2020), ergenlerde akılcı olmayan düşünme ile öznel iyi oluş, öz yeterlik ve özel gereksinimli bireyleri sosyal kabul arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 212 katılımcı ile yaptıkları araştırma sonucunda sosyal kabul ile genel öz yeterlilik arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki bulunduğunu; öz yeterlik düzeyi yüksek ergenlerin sosyal kabul düzeylerinin de yüksek olduğunu bildirmiştir. Sosyal duygusal becerileri geliştiren müdahalelerin sosyal kabul düzeyine etkisini inceleyen bazı araştırmalarda sosyal duygusal becerilerin gelişiminin sosyal kabul düzeyini arttırdığı bulunmuş olup (Aktaş ve Küçükler, 2002; Odom ve diğerleri, 2006; Kabasakal ve Emiroğlu, 2020) alanyazındaki bu çalışmaların araştırmanın bu bulgusunu desteklediği görülmektedir.

4 ve 5. sınıf öğrencilerinin cinsiyete ve buldukları sınıfa göre sosyal kabul düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Schwab ve diğerleri (2016), 3 ve 4’üncü sınıf öğrencisi 601 öğrenci ile yürüttükleri bir çalışmada ise cinsiyet ve sosyal kabul arasında anlamlı fark bulunmadığını bildirilmiştir. Martinez ve Carspecken (2007), 3 ve 4’üncü sınıf öğrencisi 136 öğrenci ile yürüttükleri bir çalışmada yetersizlikleri olan bireylere yönelik olumlu tutum geliştirmeyi hedefleyen bir müdahale programı sonrasında yaptıkları ölçümlerde kız öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Aktan ve diğerlerinin (2019) ilköğretim öğrencilerinin sosyal kabulünü çeşitli değişkenlere göre inceledikleri araştırmada, katılımcıların cinsiyeti ile sosyal kabul

düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmaların bazılarında cinsiyet ve sosyal kabul arasında anlamlı fark bulunurken (Aktan ve diğerleri, 2019; Martinez ve Carspecken, 2007), bir araştırmada ise cinsiyet ve sosyal kabul arasında fark bulunmadığı görülmektedir (Schwab ve diğerleri, 2016). Buna göre, cinsiyetin tek başına sosyal kabul üzerinde belirleyici olup olmadığını anlayamadığı; sınıf ve aile ortamında sosyal kabulü geliştirici birtakım müdahale, uygulama ve tutumların cinsiyet ile birlikte etkili olabileceği ve cinsiyete göre farklı sonuçlar çıkmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

4 ve 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeylerinde anlamlı fark bulunmazken, babanın eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeylerinde ise anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, babası lise mezunu olanların sosyal kabulünün en yüksek olduğu; bunu sırasıyla babası üniversite mezunu olanların, babası okuryazar olmayanların, babası ortaokul mezunu olanların, babası ilkokul mezunu olanların ve babası okuryazar olanların izlediği bulunmuştur. Aktan ve diğerlerinin (2019) araştırmasında, katılımcıların sosyal kabul düzeyleri ile anne babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Anne babaların çocuk eğitimindeki rolü ile ilgili araştırmalarda babaların çocuk eğitiminde giderek anneler kadar etkili olduğu ve baba yoksunluğu ya da ilgisizliğinin çeşitli problemlere yol açabildiği görülmektedir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Bu araştırmada annenin eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmazken babanın eğitim durumuna göre sosyal kabul düzeyinde fark bulunması sonucu doğrultusunda, babaların sosyal kabul ve sosyal duygusal becerilerin çocuklara kazandırılmasında giderek daha önemli bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Çevresinde engelli birey olan ve olmayan 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmazken; ailesinde engelli birey olan ve olmayan 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Ailesinde engelli birey olanların olmayanlara göre sosyal kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aktan ve diğerlerinin (2019) ilkokul öğrencilerinin sosyal kabulünü çeşitli değişkenlere göre inceledikleri araştırmada ise aile ve yakın çevresinde engelli birey olanların sosyal kabulünün daha yüksek olduğu bulunmuştur. Schwab ve diğerleri (2016), 3 ve 4'üncü sınıf öğrencisi 601 öğrenci ile yürüttükleri bir çalışmada, yetersizliği olan ve olmayan bireylere verilen öğretmen geribildiriminin sosyal kabul üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kaynaştırma eğitimi uygulanmayan sınıflarda eğitim alan öğrencilerin yetersizlikleri olan bireyleri sosyal kabulü, yetersizlikleri olmayan bireyleri sosyal kabulüne göre daha düşük bulunmuştur. Fırat ve Koyuncu (2019), tipik gelişim sergileyen bireylerin özel gereksinimlilere yönelik sosyal kabul düzeylerini belirlemeye yönelik 492 katılımcı ile yaptıkları araştırmada lise öğrencilerinin, zihin yetersizliği olan ve otizmli bireylerle aynı mahallede, okulda ve sınıfta okumayı tercih ettiklerini ancak aynı grup çalışmasında yer almayı veya sıra arkadaşı olmayı tercih etmediklerini; öğrenme güçlüğü, işitme, görme ve fiziksel yetersizlikleri olan bireylerle aynı mahallede, okulda sınıfta ve grupta bulunmayı tercih ettiklerini ancak sıra arkadaşı olmayı tercih etmediklerini; üstün yetenekli bireylerle ise bahsi geçen tüm ortamlarda birlikte olmayı tercih ettiklerini bildirmiştir. Yapılan araştırmalarda aile, yakın çevre ve sınıf gibi farklı çevresel düzeylerde engelli birey olma

durumunun sosyal kabulü etkilediği (Aktan ve diğerleri, 2019; Fırat ve Koyuncu, 2019; Schwab ve diğerleri, 2016) ancak bu çevresel düzeylerde engelli birey olma durumunun tek başına mı yoksa sınıf ve aile ortamında sosyal kabulü geliştirici birtakım müdahale, uygulama ve tutumlar ile birlikte mi etkili olduğunun tam olarak belirlenemediği görülmektedir. Bu araştırmada çevresinde engelli birey olan ve olmayan 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken, ailesinde engelli birey olan ve olmayan 4. sınıf ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmasının bu çevrelerde sosyal kabulü etkileyebilecek müdahale, uygulama ve tutum farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulmuştur:

- Öğrencilerin sosyal kabulünü arttırmak için sosyal duygusal becerileri geliştirici psikoeğitim programları hazırlanarak ilkökul ve ortaokul öğrencilerine uygulanabilir.
- Babaların eğitim düzeyinin sosyal kabul düzeyi üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, aile eğitimlerine babaların katılımı teşvik edilebilir.
- Öğrencilerin sosyal kabulünü arttırmak için yetersizlikleri olan bireylere yönelik farkındalık çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aktan, O., Budak, Y., & Botabekovna, A.B. (2019). İlkokul öğrencilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesi: bir karma yöntem çalışması. *İlköğretim Online*, 18(4), 1520-1538. doi:10.17051/ilkonline.2019.632374.
- Aktaş, C., & Küçüker, S. (2002). Bilişsel-duyuşsal odaklı bir programın ilköğretim öğrencilerinin fiziksel engelli yaşlılarına yönelik sosyal kabul düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 15-25.
- Ataman (2003). Özel Gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. A. Ataman (Ed.) *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* içinde. (ss.9-31). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Baydan, Y. (2010). *Sosyal-duygusal beceri algısı ölçeği'nin geliştirilmesi ve sosyal-duygusal beceri programının etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (14. Baskı). Pegem.
- Can, A. (2017). *Bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (5. Baskı). Pegem.
- Canöz, Ş. (2009). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. H. Avcıoğlu (Ed.) *İlköğretimde özel eğitim* içinde. (ss. 1-11). Nobel.
- Civelek, A. H. (1990). Eğitilebilir zihinsel özürü çocukların sosyal kabul görmelerinde normal çocukların bilgilendirilmelerinin ve iki grubun resim-iş ile beden eğitimi derslerinde bütünleştirilmelerinin etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2. Baskı). Erlbaum.
- Ellis, P. D. (2010). *The essential guide to effect size, statistical power, metaanalysis and interpretation research results*. Cambridge University Press.

- Eripek, S. (2007). Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları. S. Eripek (Ed.) *İlköğretimde kaynaştırma* içinde. (ss. 1-21). Anadolu Üniversitesi Web Ofset.
- Etikan, I. Musa, S. A., & Alkassim, R.S. (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1),1-4. <https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>.
- Fırat, T., & Koyuncu, İ. (2019). Lise öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeyleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 503-525.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS: (and sex and drugs and rock 'n' roll)*. Sage.
- Kabasakal, E., & Emiroğlu, O. Y. (2020). Adölesanlarda öznel iyi oluş, öz yeterlik, sosyal kabul düzeyi ve irrasyonel inanışlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Journal of Pysychiatric Nursing*, 11(4), 315-322. <https://doi.org/10.14744/phd.2020.67044>.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel.
- Martinez, R.S. & Carspecken, P. (2007). Effectiveness of a brief intervention on latino children's social acceptance of peers with special needs. *Journal of Applied School Psychology*, 23(1), 97-115. https://doi.org/10.1300/J370v23n01_05.
- Miller, P.H. (2017). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Çev. B. Onur). İmge.
- Odom, S. L., Zercher, C., Li, S., Marquart, J. M., Sandall, S., & Brown, W. H. (2006). Social acceptance and rejection of preschool children with disabilities: A mixed-method analysis. *Journal of Educational Psychology*, 98(4), 807-823. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.4.807>.
- Özçomak, M. S., & Çebi, K. (2017). İstatistiksel güç analizi: Atatürk Üniversitesi iktisadi ve idari bilimler dergisi üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(2), 413-431.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997), *T.C. Resmi Gazete*, 23011, 06 Haziran 1997, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf>.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). *T.C. Resmi Gazete*, 30471, 7 Temmuz 2018, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>.
- Saarni, C. (1999). *The development of emotional competence*. The Guilford Series on Social and Emotional Development. The Guilford Press. New York: USA.
- Sarı, H., & Pürsün, T. (2019). Kaynaştırma sınıflarında akran zorbalığının öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından incelenmesi. *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 731-768.
- Siperstein, G. N. (1980). *Instruments for measuring children's attitudes toward the handicapped*. Unpublished Manuscript, Boston: University of Massachusetts.
- Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 39-48.
- Vuran, S. (2007). Sosyal yeterliliklerin geliştirilmesi. S. Eripek (Ed.) *İlköğretimde kaynaştırma* içinde. (ss. 1-21). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset.